แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

ปุณยวัจน์ ไตรจุฑากาญจน์

วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

a.punyawaj@gmail.com

DOI: 10.14456/tujournal.2018.12

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อสำรวจความคิดเห็นแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน 2. เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมผู้ปฏิบัติงาน “เห็นด้วย” กับกระบวนการดังกล่าว ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.40 โดยประเด็นที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติ เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง คือ ด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.47 รองลงมา คือ ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.29 ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.22 และด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.95 ตามลำดับ ในส่วนของความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่า ในภาพรวมผู้ปฏิบัติงาน “เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง” กับแนวทางดังกล่าวที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.27 โดยประเด็นแนวทางการพัฒนาดังกล่าวผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติ เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งทั้ง 3 แนวทาง ซึ่งในประเด็นด้านแนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) เป็นแนวทางที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.55 รองลงมา คือ รูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.08 และ การพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.99 ตามลำดับ

[วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 ปี พ.ศ.2561]

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชน, การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู, กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน, ความคิดเห็น

The Ways to Improve the Juveniles Rehabilitation Process of Workers Involving in Juvenile criminal justice systems

Punyawaj Traijutakarn

College of Interdisciplinary Studies
Thammasat University

a.punyawaj@gmail.com

DOI: 10.14456/tujournal.2018.12

Abstract

The objectives of this 'The Ways to Improve the Juveniles Rehabilitation Process of Workers Involving in Juvenile criminal justice systems are 1) to survey on the opinions on ways to improve the juveniles rehabilitation process of workers involving in juvenile criminal justice systems; and 2) to find ways to improve the juveniles rehabilitation process for workers involving in juvenile criminal justice systems. It is discovered that, in the overview, the workers 'agree' with the aforementioned process, the mean of which is 2.40. The matter that the studied workers highly agree with the monitoring of juveniles after being discharged (the mean of which is 3.47), followed by the rehabilitation and correction for juveniles (the mean of which is 2.29), the special measures implemented instead of the execution of criminal cases and special measures instead of case trial (the mean of which is 2.22) and the classification of juveniles (the mean of which is 1.95), respectively. As for the opinions towards the rehabilitation of juveniles in terms of special measures in accordance with the Juvenile and Family Court Act B.E. 2553 (A.D. 2010), it is found out that, in the overview, the workers 'highly agree' with the ways that are used as tools to improve the rehabilitation for juveniles with special measures, the mean of which is 3.27. The workers highly agree with all the 3 ways to improve the rehabilitation process for juveniles. The way with the highest mean is case management, attaining the mean of 3.55, followed by rehabilitation-oriented community care with mean of 3.08, and the improvement of the overall system of the Juvenile and Family court with mean of 2.99, respectively.

[Thammasat Journal, Volume 37 No. 2, 2018]

Keywords: Juveniles, Rehabilitation, Juvenile criminal justice systems, Opinions

บทนำ

ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีความรุนแรงสูงขึ้น ตามแนวโน้มการพัฒนาของสถานการณ์โลก ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่การประกอบอาชญากรรม ยกตัวอย่างเช่น คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ชีวิตและร่างกาย เพศ ยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งการกระทำผิดต่างๆ ทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา จากสถิติปริมาณคดีเด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีจากสถิติที่มีการจัดเก็บโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า จำนวนปริมาณคดีมีลักษณะที่คงที่ไม่ได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงมากนัก (ตาราง 1) แต่ในด้านการกระทำผิดซ้ำมีแนวโน้มร้อยละการกระทำผิดซ้ำที่เพิ่มขึ้น (ตาราง 2)

ตาราง 1 จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯทั่วประเทศ จำแนกตามฐานความผิดตั้งแต่ปี พ.ศ.2554-2558

ฐานความผิด	ปี พ.ศ.				
	2554	2555	2556	2557	2558
รวม	35,049	34,276	36,763	36,537	33,121
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์	7,078	6,800	7,260	7,208	7,027
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	4,051	4,086	4,263	3,759	4,296
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	1,482	1,576	1,636	1,383	1,473
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง และการปกครอง	1,615	1,034	1,241	866	850
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	13,845	14,773	15,530	16,508	13,125
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด	2,282	2,274	2,613	3,252	2,864
ความผิดอื่นๆ	4,696	3,733	4,220	3,561	3,486

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นการกระทำผิดซ้ำเมื่อเปรียบเทียบกับคดีที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2554-2558

	ปี พ.ศ.				
	2554	2555	2556	2557	2558
จำนวนคดีที่จับกุมทั้งสิ้น	35,049	34,276	36,763	36,537	33,121
จำนวนคดีที่เป็นการกระทำผิดซ้ำ	5,559	4,125	6,849	7,490	6,302
ร้อยละของคดีที่เป็นการกระทำผิดซ้ำ	15.86	12.03	18.63	20.50	19.03

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

จากตารางทั้งสองดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการปฏิบัติที่ผ่านมาของผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนมีปัญหาในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน เนื่องจากมีร้อยละการกระทำผิดซ้ำที่เพิ่มขึ้น ในปัจจุบันหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจะต้องเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับคืนสู่สังคมอย่างสร้างสรรค์ได้ (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อที่ 40 (1.)) ตลอดจนดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำหรือเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งในประเทศไทยมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดูแลเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม 4 หน่วยงานหลัก คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, กรมคุมประพฤติ และโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ โดยแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว คือ การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (มาตรา 86 และ 90) และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี (มาตรา 132) ซึ่งมีแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เป็นแนวทางการปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันที่มุ่งเน้น แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ที่ดำเนินการให้กับเด็กและเยาวชนกระทำผิดทางอาญา ซึ่งมีเป้าหมายในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นได้ สามารถกลับตนเป็นคนดีสู่ครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้มีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (มาตรา 86 และ 90) และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี (มาตรา 132) ที่จะเข้ามาเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative dispute resolution: ADR) สำหรับเด็กและเยาวชน โดยจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในมาตรการดังกล่าว

ในการดำเนินการตามมาตรการพิเศษทั้งในชั้นก่อนฟ้อง และในชั้นการพิจารณาคดี รวมถึงมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่า มีผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนหลายฝ่าย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาประจำสถานพินิจฯ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัว ที่จะเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามแต่ละมาตรการพิเศษต่างๆ จากสถิติการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่เพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการปฏิบัติที่ผ่านมาของผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีประเด็นการศึกษาว่า จะมีแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนอย่างไรได้บ้าง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจความคิดเห็นแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

และเพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการรายกรณี และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาพื้นที่ตามเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งจะครอบคลุมทั้งกรุงเทพมหานคร โดยจะประกอบไปด้วยหน่วยงานดังนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 สำนักงานอัยการฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีช่วงระยะเวลาในการดำเนินการทำวิจัยระหว่างเดือน มกราคม พ.ศ.2561 ถึง พฤษภาคม พ.ศ.2561 และดำเนินการเก็บข้อมูลเดือน เมษายน พ.ศ.2561

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ โดยศึกษาจากแนวคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด, แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการรายกรณี Case Management, แนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว

ซึ่งสามารถสรุปประเด็นแนวคิดทฤษฎีได้ 3 ประเด็นการศึกษา คือ ประเด็นด้านกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ประเด็นด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และประเด็นข้อกฎหมายมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ประเด็นด้านกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน

1.1 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นจากแนวคิดที่สังคมมองว่า “เด็กเป็นผู้ที่มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ ถูกครอบงำทางความคิดจากบุคคลอื่นได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่” การที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญา เนื่องมาจากเด็กเหล่านั้นอาจได้รับผลกระทบในทางลบจากการกระทำของบุคคลอื่นที่ปฏิบัติต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสม การกระทำของเด็กที่แสดงออกมาจึงถูกมองว่าเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกให้เห็นถึงเหตุผลสำคัญที่ทำให้รัฐจำเป็นต้องเข้าไป

แทรกแซงอำนาจปกครองเด็กของบิดาและมารดา โดยรัฐแสดงบทบาทเป็นเสมือนบิดามารดาของเด็ก ก่อนที่เด็กจะได้รับผลที่ร้ายแรงมากขึ้น บทบาทในการเข้าแทรกแซงของรัฐดังกล่าวจะต้องพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็กจะได้รับเป็นอันดับแรก กล่าวคือ รัฐจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการเข้าแทรกแซงเพื่อการอบรมเลี้ยงดูและปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเด็กมากกว่าที่จะลงโทษเด็ก ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้เด็กสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ (Gennaro F. Vito and Deborah G. Wilson, 1995 อ้างถึงใน วัชราภรณ์ พิมพ์จุฬา, 2547, น. 22)

ปรัชญาในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่นั้นกฎหมายมุ่งเน้นการลงโทษเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการแก้แค้นทดแทนและแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้นจะมุ่งเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตเด็กและเยาวชน รวมถึงแสวงหามาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยใช้รูปแบบของการสังคมสงเคราะห์ หรือใช้ทางเลือกอันหลากหลายแทนกระบวนการลงโทษในทางอาญาตามกระบวนการยุติธรรมแบบปกติ รวมทั้งการใช้กฎเกณฑ์หรือข้อปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการ และนำเอาวิธีการนอกจากกระบวนการทางศาลมาสนับสนุนกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนซึ่งทำให้มีความแตกต่างกระบวนการพิจารณาคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด (วิชา มหาคุณ, 2539, น. 21)

1.2 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นทั้งปรัชญา แนวคิด และกลวิธีในการเยียวยาสร้างความสมัครสมานสามัคคีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิด และชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการมองอาชญากรรมในมิติที่ว่า อาชญากรรมเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal conflict) ซึ่งเป็นการมองที่แตกต่างไปจากกระบวนทัศน์เดิมที่มองว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ซึ่งรัฐกำหนดไว้ภายใต้อำนาจอันชอบธรรมเพียงมิติเดียว และด้วยแนวคิดใหม่ที่กล่าวมานี้ ทำให้ทั้งสองฝ่ายซึ่งได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำความผิด ตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันที่เกิดขึ้นมา ผลที่ตามมาคือ ทำให้เหยื่ออาชญากรรมได้มีสิทธิมีเสียง มีโอกาสแสดงท่าทีความรู้สึกต่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้น รวมทั้งอาจจะพัฒนานำไปสู่การให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดอันเป็นการนำพาสังคมสู่ดุลยภาพที่มีความเอื้ออาทรต่อกันในที่สุด ส่วนผู้กระทำความผิดก็ได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง รวมทั้งยังได้แสดงความสำนึกผิดอันเป็นการประสานรอยร้าวทางอารมณ์ความรู้สึกระหว่างสมาชิกในสังคมที่บาดหมางโกรธเคืองเข้ากันด้วยอีกครั้ง โดยมีผู้แทนชุมชนเข้าร่วมเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยและบูรณาการ และเรียนรู้ที่จะปกป้องตนเองและสังคมจากอาชญากรรม โดยสหประชาชาติกำหนดให้ใช้ถ้อยคำสำหรับกิจกรรมและโครงการในลักษณะนี้ว่า Restorative Justice และกำหนดความหมายว่า “การอำนวยความยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิมอัน

เป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเป็นเป้าหมายสุดท้าย” (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550, น. 10-13)

ฉะนั้นแล้ว เป้าหมายที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น คือ การชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางร่างกาย ทางจิตใจ ดังนั้น ผลลัพธ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นการทำให้ผู้เสียหายมีความพอใจและได้รับการเยียวยา ซึ่งหมายรวมถึง การได้ระบายความรู้สึกหรือความทุกข์ร้อนที่ตนได้รับและผลที่ตามมาจากการตกเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายของอาชญากรรม โดยใช้กลวิธีเน้นการสร้างความเข้าใจต่อกันโดยเฉพาะผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย ให้ผู้กระทำความผิดทราบถึงความเสียหายที่ตนได้กระทำต่อผู้เสียหายหรือต่อสังคมตลอดจนผลกระทบที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อให้เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดนั้น ในขณะเดียวกันผู้เสียหายจะได้เข้าใจถึงสาเหตุที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลงไป แล้วจึงนำไปสู่การหาทางออกร่วมกันเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวระหว่าง ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและสังคม ผลลัพธ์ต่อมาคือ เป็นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยมีกระบวนการกำหนดเงื่อนไขที่ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติและเป็นหลักประกันวาจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานยุติธรรม เพราะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นความร่วมมือระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และผู้ที่เกี่ยวข้อง สังคม ชุมชน เจ้าพนักงานของรัฐ ศาล และผู้เชี่ยวชาญเพื่อร่วมกันหาทางออกสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นและป้องกันการกระทำความผิดในอนาคต และข้อสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือเป็นมาตรการที่ประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะไม่ได้เน้นกระบวนการค้นหาความจริงที่ซึ่งต้องหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ในศาล แต่เน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพ การฟื้นฟูรักษาพยาบาล ผู้กระทำความผิด และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน (ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, 2552, น. 37-38)

1.3 แนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

นิติธร วงศ์ยืน (อ้างถึงใน หทัยชนก โคตรพันธ์, 2556, น. 25) อธิบายเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัวว่า เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์รูปแบบหนึ่ง ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการกับความล้มเหลวของระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน เน้นให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในการจัดการการกระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิด ผู้ปกครอง และผู้เสียหายได้เข้าร่วมประชุมกลุ่มภายใต้การดูแลของผู้ประสานงาน มุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกสิ่งที่กระทำ ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก และต้องรับผิดชอบแก้ไขการกระทำความผิดของตนเอง ภายใต้ความพึงพอใจของทุกฝ่ายรวมไปถึงผู้เสียหายด้วย

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชน บิดามารดา และญาติ ในกระบวนการการตัดสินใจที่เกิดจากการประชุมปรึกษาหารือกันในการแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพ (Empowerment) ให้กับครอบครัวในกระบวนการตัดสินใจ ในขณะเดียวกันระบบการคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังคงใช้เป็นหลักการสำคัญเบื้องต้นในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้ซึ่งกำลังเผชิญกับปัญหาในชะตากรรมของตนเองในช่วงระยะเวลาของการประชุมดังกล่าว

หลักการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการประชุมในหลายๆ แนวทางเป็นต้นว่า การคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กและสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว การให้สมาชิกในครอบครัวเป็นฝ่ายตัดสินใจในทางเลือกใดๆ โดยตนเอง การให้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการประชุม การเสริมสร้างศักยภาพของสมาชิกครอบครัว การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์รวมทั้งแนวทางการประสานงานร่วมกันของฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดหลักของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ได้แก่ การร่วมประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวของเด็กและเยาวชน บุคลากรในกลุ่มสหวิชาชีพที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ตามกฎหมาย และบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเพื่อวางแผนคุ้มครองความปลอดภัยแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในภาวะเสี่ยงหรือตกอยู่ในภาวะของการถูกทอดทิ้งหรือถูกทารุณกรรม แนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนใช้รูปแบบที่เน้นความเข้มแข็ง (Strengths-based model) ในการดำเนินการเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพให้แก่ครอบครัวในการให้การคุ้มครองและการสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงและแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานในทางทฤษฎีที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีเน้นมิติความเข้มแข็งของผู้รับบริการ (Strengths perspective theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีเป้าหมายในการเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการรายบุคคลและชุมชนเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและการกำหนดอนาคตของตนเอง และทฤษฎีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice theory) ซึ่งทฤษฎีที่เปิดมิติใหม่ของงานยุติธรรมที่เน้นความสำคัญของฝ่ายต่างๆ ในกระบวนการกระทำผิดทางอาญาโดยเฉพาะผู้เสียหายที่ควรได้รับการเยียวยารวมทั้งการให้ความสำคัญต่อกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด การประชุมกลุ่มครอบครัวจึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนกลับมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะให้รัฐโดยเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการจัดทำแผนในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยการประชุมปรึกษาหารือกันภายใต้ค่านิยมที่สำคัญๆ ได้แก่ ครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตเด็กและเยาวชน การให้ความสำคัญแก่บริบททางวัฒนธรรมของครอบครัวในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกภายในครอบครัวและการให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการวางแผนอนาคตของตนเอง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมีหลักการพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีสิทธิในการตัดสินใจใดๆ ที่ยังผลกระทบโดยตรงกับครอบครัว และเป็นหน่วยที่มีศักยภาพในการตัดสินใจถ้าสมาชิกในครอบครัวได้มีส่วนร่วม มีความพร้อมและให้ร่วมมือในการให้ข้อมูลที่จำเป็นในการตัดสินใจแก้ไขปัญหารวมทั้งความเชื่อที่ว่าการตัดสินใจใดๆ ที่มาจากบุคคลในครอบครัวนั้นจะเป็นการตัดสินใจที่มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าการตัดสินใจโดยบุคคลภายนอกครอบครัว

2. ประเด็นด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

แนวคิดการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งได้มีการนำมาใช้ปฏิบัติแก่ผู้กระทำผิด ทั้งในเรือนจำ สถานบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิด และการใช้ในชุมชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งอาศัยเทคนิคต่างๆ ที่ทำให้ผู้กระทำผิดได้กลับตนเป็นคนดี เช่น การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การอบรมทางศีลธรรม ศาสนา การบำบัดทางการแพทย์ การให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ ในการปฏิบัติกับผู้กระทำทั้งเป็นแบบรายบุคคล เป็นกลุ่ม และการใช้ชุมชน เช่น การคุมประพฤติ การพักการลงโทษ ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ แนวคิดนี้จึงมุ่งเน้นแก้ไขผู้กระทำผิดมากกว่ามุ่งหมายในการลงโทษ การแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่ใช่จุดมุ่งหมายสุดท้าย แต่เป็นหนทางสำหรับจุดหมายที่สูงกว่า คือ การป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม การแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำผิดต้องแก้ไขไปตามสาเหตุ เหตุผลที่ต้องลงโทษเพื่อการแก้ไข ฟื้นฟู เพราะ ผู้กระทำผิดมิได้มีสันดานเป็นผู้ร้าย แต่ที่กระทำผิดก็เพราะสภาพแวดล้อม ซึ่งการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูนี้นั้น จะต้องกระทำโดยอาศัยหลักมนุษยธรรม และหลักพฤติกรรมศาสตร์แทน (รศ.ดร.ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัย และคณะ, 2549, น. 20)

แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้น เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษและสนับสนุนวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ตลอดจนชี้ให้เห็นว่าอาชญากรรมเป็นผลของความบกพร่องที่มีมาแต่กำเนิดความไม่สมดุลทางอารมณ์ ความผิดปกติทางจิต ความขัดแย้งระหว่างอีโก้และซูเปอร์อีโก้ หรือผลของการให้การศึกษาอบรมในทางที่ผิด ตามแนวคิดนี้วิธีการแก้ไขที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์จะถูกนำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อลดอาชญากรรมในอนาคต

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการรายกรณี Case Management

แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ระหว่างปี ค.ศ.1971 - 1985 ในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องมาจากสาเหตุของความสลับซับซ้อนของผู้ใช้บริการ ทำให้นักสังคมสงเคราะห์ต้องให้บริการที่มีระยะเวลายาวนานขึ้นส่งผลต่อภาวะงานล้นมือ และไม่มีประสิทธิภาพลักษณะการทำงานเป็นการวิ่งตามแก้ปัญหามากกว่าทำงานในเชิงป้องกันที่เน้นการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงระบบงาน และการทำงานส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบแยกส่วน ไม่สามารถช่วยให้ผู้ใช้บริการได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ การนำวิธีการจัดการรายกรณี (Case Management) มาใช้ โดยแรกเริ่มมาจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นการทำงานในโครงการดูแลสุขภาพทั้งในครอบครัวและชุมชน (In-home and community-based services) ต่อมาได้มีการขยายงานและเกิด Case Manager ขึ้นในหน่วยงานบริการสังคมหลากหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะงานที่ทำกับกลุ่มเป้าหมาย เด็ก เยาวชนหลายๆกลุ่ม เช่น งานในสถานสงเคราะห์ บ้านพักเด็ก เป็นต้น ปัจจุบันมีการขยายบทบาทของ Case Manager ในส่วนของงานกระบวนการยุติธรรมด้วย เป็นการทำงานกับเด็กเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของหน่วยงานคุ้มครองเด็ก โดยพวกเขาทำหน้าที่ในการค้นหา ประเมินทรัพยากร จัดหาที่พักที่ปลอดภัยให้กับเด็ก เยาวชน และยังคอยติดตาม

ดูความเป็นไปและความสามารถในการปรับตัวของเด็กเยาวชนกับสังคมแวดล้อมในทุกระดับ (อภิญญา เวชชัย, 2550, น. 15)

โสภา อ่อนโอภาส (2555) ได้สรุปความหมายของการจัดการรายกรณีทางสังคมสงเคราะห์ คือ วิธีการให้บริการที่นักสังคมสงเคราะห์ประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ใช้บริการและครอบครัว ประสานความร่วมมือดำเนินการช่วยเหลือ จัดสรรทรัพยากรจากระบบบริการ ติดตามประเมินผลทั้งในส่วนของผู้ใช้บริการและระบบผู้ให้บริการจากหน่วยงานหรือองค์กรจ่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพิทักษ์สิทธิ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการคลี่คลายปัญหาที่ซับซ้อนของผู้ใช้บริการ

รูปแบบการจัดการรายกรณีในงานสังคมสงเคราะห์ (Model of case management in social work) มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย มีความเห็นว่า รูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care ที่ K.T. Mueser และคณะได้แบ่งไว้ในรูปแบบการจัดการรายกรณีในงานสังคมสงเคราะห์นั้น เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และเพื่อศึกษาเป็นแนวทางการพัฒนาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86, 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ตามมาตรา 132 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care ประกอบด้วย Strengths Case Management Model กับ Rehabilitation Case Management Model

- The Strengths Case Management Model: รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้ใช้บริการ Rapp (1993) ได้สรุปลักษณะเด่นของรูปแบบไว้ ดังนี้

1. เน้นที่ความเข้มแข็งของบุคคล/ผู้ใช้บริการมากกว่าพยาธิวิทยา
2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้ใช้บริการเป็นสิ่งสำคัญ
3. การเข้าแทรกแซงช่วยเหลืออยู่บนพื้นฐานการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ใช้บริการ
4. ชุมชน คือ แหล่งทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์มิใช่อุปสรรคในการช่วยเหลือ
5. การติดต่อช่วยเหลือและบริการเกิดขึ้นในชุมชนมิใช่สภาพที่ทำงานของผู้ให้บริการหรือโรงพยาบาล
6. ผู้ป่วย/ผู้ใช้บริการมีศักยภาพในการเรียนรู้เติบโต และเปลี่ยนแปลงได้

- The Rehabilitation Case Management Model: รูปแบบการฟื้นฟูคล้ายคลึงกับรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งการฟื้นฟูเน้นความสำคัญของระบบการให้บริการแบบรายกรณีที่ให้บริการตามความต้องการและเป้าหมายของผู้ใช้บริการรายบุคคลมากกว่าการตั้งเป้าโดยนักวิชาชีพที่ให้ความช่วยเหลือ ลักษณะเด่นของรูปแบบ คือ การเน้นเครื่องมือในการประเมินและการรักษารวมทั้งทักษะการอยู่รวมกันในชุมชน และการรักษาเป้าหมายส่วนบุคคล

และ กระบวนการบริหารจัดการรายกรณีนั้น มีกระบวนการดำเนินงานของผู้จัดการบริการสังคม (Case Manager) ในงานคุ้มครองเด็กและเยาวชน สามารถแบ่งออกเป็นกระบวนการทำงานได้อย่างกว้างๆ (อภิญญา เวชยชัย, ม.ป.ป.) ดังนี้

1. การรับทราบสถานการณ์ปัญหาเด็ก (Intake)
2. การคัดกรองและส่งต่อ (Pre-Screening & Referral)
3. การประเมินสภาวะเด็กและครอบครัว (Assessment)
4. การจัดทำแผนการบริการ (Care Planning)
5. การดำเนินการตามแผน (Implementation)
6. การกำกับ ติดตาม (Monitoring)
7. การทบทวนและประเมินสภาวะซ้ำ (Reassessment)
8. การยุติการบริการ (Disengagement)

3. ประเด็นข้อกฎหมายมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว

3.1 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาพระราชบัญญัติของศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของศาลเยาวชนและครอบครัว สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 มาตรการ (สถาบันวิจัยรพีพัฒนาศักดิ์, ม.ป.ป., น. 11-14)

1. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เมื่อเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไม่ว่าด้วยการถูกจับกุมหรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองตามกฎหมายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นี้ นำหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ว่า เมื่อเห็นเหมาะสมและเป็นที่พึงปรารถนา ให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมายจะได้รับการเคารพอย่างเต็มที่ ได้มีการออกแบบมาตรการในการคัดกรองเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดให้ได้รับการดูแล แก้ไข เพื่อออกจากกระบวนการยุติธรรมและกลับคืนสู่สังคมโดยสามารถใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ได้เร็วที่สุด เรียกว่า ซึ่งนำมาจากแนวคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในการจัดให้มีกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่มีความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเด็กหรือเยาวชนฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือแม้แต่ชุมชนหรือหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง เด็กและเยาวชนเข้าใจว่าการกระทำผิดที่ตนเองได้ก่อขึ้น สร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่นอย่างไรและเกิดความสำนึกผิดต่อการกระทำของตนเอง ประสงค์จะปรับปรุงพฤติกรรมขณะเดียวกันผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาความเสียหาย ได้รับรู้ถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นและมีความเห็นอกเห็นใจเด็กหรือเยาวชนพร้อมให้อภัยและยินดีที่จะให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนกลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่นทุกฝ่ายสนับสนุนการดำเนินการตามแผนให้สำเร็จลุล่วง

มาตรการนี้ได้รับการออกแบบให้เกิดขึ้นคู่ขนานไปกับการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมปกติ โดยมีจุดเชื่อมต่อกับกระบวนกระบวนการยุติธรรมปกติ 2 ช่วง

- ช่วงแรก: มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง (มาตรา 86)

เมื่อเด็กและเยาวชนข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอยู่ระหว่างการสอบสวน ก่อนที่จะมีการฟ้องคดี ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก หากเด็กหรือเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำและผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนแล้วเห็นว่า อาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน หรือชดเชยความเสียหายของผู้เสียหาย หรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม เสนอต่อพนักงานอัยการให้ความเห็นชอบ หากแผนได้รับความเห็นชอบให้มีการดำเนินการตามแผนพร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลมีอำนาจพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร ซึ่งแนวทางในการดำเนินการของศาลในเรื่องนี้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

- ช่วงที่สอง: มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา (มาตรา 90)

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณานั้น มีเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนที่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาได้ โดยบัญญัติไว้ใน มาตรา 90 กำหนดเงื่อนไขที่เด็กหรือเยาวชนจะสามารถเข้าสู่กระบวนการของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาว่า เป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำ และผู้เสียหายยินยอม โจทก์ไม่คัดค้าน พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควรศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้เด็กหรือเยาวชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องปฏิบัติเสนอต่อศาล หากศาลเห็นชอบ ให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว กรณีมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ โดยกฎหมายกำหนดให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

2. มาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนก่อนมีคำพิพากษา หรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี (มาตรา 132)

เดิมมาตรการนี้เป็นเครื่องมือที่มีอยู่แล้วในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 95 ซึ่งกำหนดหลักการไว้แต่เพียงว่า ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราวหรือ

จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติที่ผ่านมาศาลเยาวชนและครอบครัวตีความขยายบทบัญญัติมาตรานี้อย่างกว้างขวางเพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนพิจารณา เมื่อมีการยกร่างพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงได้มีการปรับปรุงขยายขอบเขตการดำเนินการในการแก้ไข บำบัดเด็กหรือเยาวชนให้กว้างขึ้นเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ได้ หากเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งศาลในมาตรการดังกล่าวสำเร็จ เด็กหรือเยาวชนก็จะถูกคัดกรองออกจากกระบวนการยุติธรรม ศาลจะมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา และให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป

3. มาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนโดยคำพิพากษา

เด็กที่ไม่ได้ถูกคัดกรองออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องก็ดี หรือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาก็ดี หรือมาตรการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษาก็ดีเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมตลอดสายจนกระทั่งศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษา แต่คำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษ แต่เพื่อการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ ดังนั้นบทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวจึงมิได้จบลงที่การมีคำพิพากษา แต่ยังคงมีบทบาทในการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนเหล่านั้น ดังเห็นได้จากการที่กฎหมายกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการแก้ไขคำพิพากษาได้ตลอดเวลาถ้าพฤติการณ์ของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป

ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวพิพากษาว่าเด็กหรือเยาวชนมีความผิดสมควรที่จะลงโทษ ศาลมีมาตรการที่สามารถเลือกใช้ให้เหมาะกับเด็กหรือเยาวชนแต่ละรายอยู่ 2 รูปแบบ

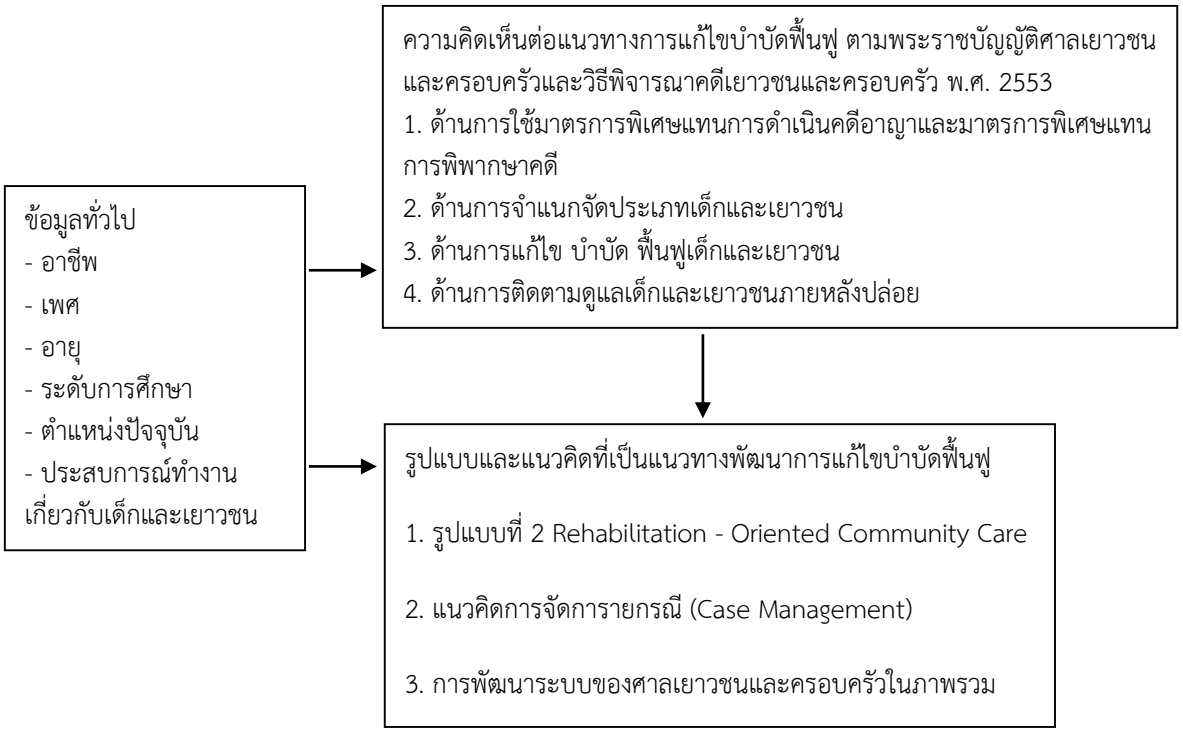
- รูปแบบหนึ่ง: การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูโดยไม่จำกัดอิสรภาพ เป็นกรณีที่ศาลพิพากษาให้รอการกำหนดโทษหรือลงโทษจำคุกและรอการลงโทษจำคุก โดยกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูโดยไม่จำกัดอิสรภาพ (ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56, มาตรา 74-76)

- รูปแบบที่สอง: การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู โดยจำกัดอิสรภาพ หรือการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมยังหน่วยงานในความดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนหรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควร (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 104)

โดยในการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งประเด็นในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องตามมาตรา 86 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา ตามมาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ตามมาตรา 132 เนื่องจากว่า เป็นมาตรการพิเศษที่ยังไม่มีการพิพากษาคดีต่อเด็กและเยาวชน และมุ่งเน้นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ให้เด็กและเยาวชนสามารถ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กลับตัวกลับใจ เป็นคนดีคืนสู่ชุมชน/สังคมได้ โดยใช้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการมาตรการพิเศษดังกล่าวด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจความคิดเห็น (Survey Research) โดยใช้ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือเพื่อสำรวจข้อมูลความคิดเห็น

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ตามเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สามารถศึกษาในเชิงปริมาณได้นั้น จะประกอบไปด้วย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เท่านั้น

การสุ่มตัวอย่างและกำหนดขนาดตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกใช้การสุ่มตัวอย่างที่อาศัยความน่าจะเป็นเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นตัวแทน และสามารถสะท้อนความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ และเพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นตัวแทน (Representativeness) ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้การสุ่มตัวอย่าง โดยแบ่ง 3 กลุ่มที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. พนักงานสอบสวน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ 3 ขั้นตอน (Three - Stages random sampling) คือ

ขั้นตอนที่ 1 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Cluster Random Sampling + Simple Random Samplingสุ่มกองบังคับการตำรวจนครบาล โดยแบ่งออกเป็น กองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 ใช้วิธีการสุ่ม คือ การใช้ =randbetween (1, 9) ในโปรแกรมไมโครซอฟต์เอกเซล ผลได้ออกมา 2 กองบังคับการตำรวจนครบาลคือ กองบังคับการตำรวจนครบาล 2 และ กองบังคับการตำรวจนครบาล 9

ขั้นตอนที่ 2 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Cluster Random Sampling + Simple Random Samplingสุ่มสถานีตำรวจใน กองบังคับการตำรวจนครบาล 2 และ 9 โดยกองบังคับการตำรวจนครบาล 2 มี 11 สถานี ใช้ =randbetween (1, 11) ผลที่ได้ 2 สถานี คือ สถานีตำรวจนครบาลสุทธิสาร กับ สถานีตำรวจนครบาลเตาปูน

ส่วนกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 มี 10 สถานี ใช้ =randbetween (1, 10) ผลที่ได้ 2 สถานี คือ สถานีตำรวจนครบาลเทียนทะเล กับ สถานีตำรวจนครบาลหนองค้างพลู

ขั้นตอนที่ 3 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Random Sampling เป็นการแบ่งพวก โดยใช้ตำแหน่งของพนักงานสอบสวนตั้งแต่ รองสารวัตรสอบสวน สารวัตรสอบสวน รองผู้กำกับการสอบสวน และ ผู้กำกับการสอบสวน ในการระบุตำแหน่งของพนักงานสอบสวนในการเก็บข้อมูลในแต่ละสถานีตำรวจนครบาลที่ได้สุ่มไว้ในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งสาเหตุที่ไม่เก็บข้อมูลจาก ทุกกองบังคับการตำรวจนครบาล รวมถึงสถานีตำรวจนครบาลทุกสถานี เพราะเชื่อว่าทุกกองบังคับการตำรวจนครบาล รวมถึงสถานีตำรวจนครบาลทุกสถานีมีความคิดเห็นที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2. พนักงานอัยการ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ 3 ขั้นตอน (Three - Stages random sampling) คือ

ขั้นตอนที่ 1 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Random Sampling + Simple Random Sampling แบ่งสัปดาห์ ที่จะลงเก็บข้อมูลใน 1 เดือน จะใช้เวลา 2 สัปดาห์ จาก 4 สัปดาห์ในการเก็บข้อมูล ใช้ =randbetween (1, 4) จึงได้สัปดาห์ที่ 1 กับ 2 ของเดือนเมษายน

ขั้นตอนที่ 2 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Cluster Random Sampling + Simple Random Sampling แบ่งวันในแต่ละสัปดาห์ที่จะลงเก็บข้อมูลในแต่ละสัปดาห์ โดยใน 1 สัปดาห์จะเก็บข้อมูล ใช้ =randbetween (1, 7) จึงจะเก็บข้อมูลวันจันทร์ อังคาร พุธ ศุกร์ ของแต่ละสัปดาห์

ขั้นตอนที่ 3 ใช้วิธีการ census โดยสำรวจพนักงานอัยการทุกคนที่พบเจอในแต่ละวันที่ลงสำรวจ

3. ผู้พิพากษาสมทบ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ 3 ขั้นตอน (Three - Stages random sampling) คือ

ขั้นตอนที่ 1 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Random Sampling + Simple Random Sampling แบ่งสัปดาห์ ที่จะลงเก็บข้อมูลใน 1 เดือน จะใช้เวลา 2 สัปดาห์ จาก 4 สัปดาห์ในการเก็บข้อมูล ใช้ =randbetween (1, 4) จึงได้สัปดาห์ที่ 3 กับ 4 ของเดือนเมษายน

ขั้นตอนที่ 2 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Cluster Random Sampling + Simple Random Sampling แบ่งวันในแต่ละสัปดาห์ที่จะลงเก็บข้อมูลในแต่ละสัปดาห์ โดยใน 1 สัปดาห์จะเก็บข้อมูล ใช้ =randbetween (1, 7) จึงจะเก็บข้อมูลวันจันทร์ อังคาร พุธ ของแต่ละสัปดาห์

ขั้นตอนที่ 3 ใช้วิธีการ census โดยสำรวจผู้พิพากษาสมทบทุกคนที่พบเจอในแต่ละวันที่ลงสำรวจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประเด็นในการศึกษา สำรวจความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาได้อาศัยแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสำรวจ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (เช่น อาชีพ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับตำแหน่งปัจจุบัน (เฉพาะพนักงานงานสอบสวน) ประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับด้านเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เป็นต้น)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยกำหนดแบ่งย่อยหัวข้อออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี, ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน, ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยกำหนดแบ่งย่อยหัวข้อออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ รูปแบบที่ 2 Rehabilitation - Oriented Community Care, แนวคิดการจัดการายกรณี (Case Management) และการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ความตรง (Validity) ดำเนินการตรวจสอบความเชิงเนื้อหาของเครื่องมือแบบสำรวจความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ อดีตผู้เชี่ยวชาญการปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, รองผู้กำกับสอบสวน สน.บางยี่เรือ และผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ซึ่งระดับการ

ประเมิน คือ เห็นด้วยและมีความถูกต้องของเนื้อหา ทำเครื่องหมาย ✓ หากไม่เห็นด้วยและไม่มีความถูกต้องของเนื้อหา ทำเครื่องหมาย ✗ รวมถึงให้คำแนะนำ หากข้อคำถามสามารถรวมเป็นเพียงข้อเดียว หรือ ปรับปรุงเนื้อหาข้อคำถาม ซึ่งในการประเมินครั้งนี้หากผู้ทรงคุณวุฒิไม่เห็นด้วยและไม่มีความถูกต้องของเนื้อหา 2 คนขึ้นไปจะทำการตัดข้อคำถามนั้น

ความเที่ยง (Reliability) ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือแบบสำรวจความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน โดยทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างจริง คือ กลุ่มพนักงานสอบสวนประจำสถานีตำรวจนครบาลท่าข้าม และ กลุ่มผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี รวมจำนวนทั้งสิ้น 35 คน หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค ได้ค่าความเชื่อมั่นรายด้าน ดังนี้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ประกอบด้วย ข้อคำถาม 10 ข้อ และได้ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค เท่ากับ 0.693 จึงต้องทำการตัดข้อคำถามที่ 14 ออกเนื่องจากมีค่า Corrected item-total correlation เท่ากับ -0.166 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าข้อคำถามอื่นๆ หรือ ดูค่า Cronbach's Alpha if item deleted ซึ่งข้อ 14 มีค่าสูงสุด เท่ากับ 0.760 หากตัดออกไปแล้วจะทำให้มีค่าความเชื่อถือของแบบสอบถามสูงขึ้น

ดังนั้น เมื่อตัดข้อคำถามที่ 14 ออกไปแล้ว ทำให้ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค 0.760 ถือว่าในด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี เหลือข้อคำถามเพียง 9 ข้อ

2. ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ข้อ ได้ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค เท่ากับ 0.760

3. ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ประกอบด้วยข้อคำถาม 11 ข้อ ได้ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค เท่ากับ 0.760

4. ด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ข้อ ได้ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค เท่ากับ 0.772

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย 3 แนวทาง ดังนี้

1. รูปแบบที่ 2 Rehabilitation - Oriented Community Care ประกอบด้วยข้อคำถาม 7 ข้อ ได้ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค เท่ากับ 0.841

2. แนวคิดการจัดการายกรณี (Case Management) ประกอบด้วยข้อคำถาม 16 ข้อ ได้ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค เท่ากับ 0.944

3. การพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม ประกอบด้วยข้อคำถาม 11 ข้อ ได้ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค เท่ากับ 0.848

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และความสอดคล้องภายในของข้อคำถามทุกข้อทุกประเด็น หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำหรับรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS: Statistic Package for Social Science) ซึ่งใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป วิเคราะห์โดยการหาจำนวน ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าจำนวนมากสุด (Maximum) ค่าจำนวนต่ำสุด (Minimum) ค่ากลาง และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 วิเคราะห์โดย ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ใช้การวิเคราะห์แบบถดถอยของสหสัมพันธ์ (Regression) ระหว่าง ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป กับ ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และ ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กับ แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์(SPSS: Statistic Package for Social Science) ค่าสถิติในการวิเคราะห์มีดังนี้

1. การแจกแจงความถี่ (Frequency)
2. ค่าร้อยละ (Percentage)
3. ค่าเฉลี่ย (Mean)
4. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5. การถดถอยระหว่างสหสัมพันธ์ (Regression)

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลด้านประชากรของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ อาชีพ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับตำแหน่งปัจจุบัน (เฉพาะพนักงานสอบสวน) และ ประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับด้านเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานสอบสวนมากถึงร้อยละ 40.0 รองลงมา คือ ผู้พิพากษาสมทบ ร้อยละ 32 และพนักงานอัยการ ร้อยละ 28 ตามลำดับ และส่วนมากเป็นเพศชายถึงร้อยละ 57.0 ระดับช่วงอายุระหว่าง 31-59 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.0 รองลงมา คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.0 และน้อยกว่า 30 ปี ร้อยละ 19.0 ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยของอายุอยู่ที่ 45.52 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุด คือ ระดับปริญญาตรีที่ร้อยละ 57.0 รองลงมา คือ ระดับปริญญาโท ที่ร้อยละ 42.0 โดยที่พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่อยู่ในตำแหน่งระดับรองสารวัตร (สอบสวน) ที่ร้อยละ 29.0 รองลงมา คือ สารวัตร (สอบสวน) และ รองผู้กำกับการ (สอบสวน) ร้อยละ 6.0 และ 5.0 ตามลำดับ ในด้านประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับด้านเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์น้อยกว่า 3 ปี ที่ร้อยละ 53.0 รองลงมา คือ ระหว่าง 3-10 ปี ที่ร้อยละ 36.0 และ มากกว่า 10 ปี ที่ร้อยละ 11.0 โดยมีค่าเฉลี่ยของประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวกับด้านเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ 4.82 ปี

2. ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานต่อกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้ศึกษาประเด็นออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ซึ่งผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆทั้ง 4 โดยในภาพรวมมีความเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยที่ 2.40 และเมื่อพิจารณารายประเด็นที่ศึกษาในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีว่า เห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยที่ 2.22 ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชนว่าเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.95 ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ว่า เห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.29 และ ด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.47

2.1 ความคิดเห็นต่อด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นด้วยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1. การใช้มาตรการพิเศษ รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นรูปแบบที่นำไปสู่การสร้างความสมานฉันท์ที่ดีที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.82 2. ผู้บริหารแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นการพิจารณาจำเป็นต้องใช้บุคลากรอื่นที่ไม่ใช่ผู้พิพากษาสมทบ เช่น นักสังคมสงเคราะห์

มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.65 และ 3. ข้อมูลที่ใช้ในการประกอบพิจารณาเพื่อใช้มาตรการพิเศษมีความเหมาะสมแล้ว เช่น ข้อเท็จจริงที่ได้จากการดำเนินการ รายงานการสืบเสาะของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.65

2.2 ความคิดเห็นต่อด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นด้วยมากที่สุด คือ การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.38

2.3 ความคิดเห็นต่อด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นด้วยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1. กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ควรมีการนำครอบครัวหรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยเข้ามามีส่วนร่วมทุกกรณี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.64 2. แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนควรมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็กสูงสุดเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.37 และ 3. หน่วยงานรัฐอื่นๆที่มีส่วนร่วมในภารกิจด้านเด็กและเยาวชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.22

2.4 ความคิดเห็นต่อด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นด้วยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1. ต้องมีการระบุผู้รับผิดชอบหลักในการติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหลังปล่อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.69 2. จำเป็นต้องมีการระบุหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหลังปล่อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.54 และ 3. การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยทุกกรณี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.48

3. ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้ศึกษาประเด็นออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ รูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) และการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม ซึ่งผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ทั้ง 3 แนวทาง โดยในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.27 และเมื่อพิจารณารายประเด็นที่ศึกษาในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อรูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.08 แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.55 และ การพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.99

3.1 ความคิดเห็นต่อรูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นด้วยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน กับ เด็กและเยาวชนเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.62 2. การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเป็นต้องกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนค้นหาเป้าหมาย

ชีวิตที่ดีงามของตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.61 และ 3. ความเชื่อว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสามารถเรียนรู้เติบโตและสามารถเปลี่ยนแปลงได้เป็นสิ่งสำคัญ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.46

3.2 ความคิดเห็นต่อแนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นด้วยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1. ความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชนของเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่ช่วยในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูบรรลุได้ดี กับ การปรับเปลี่ยนโครงการ/กิจกรรม การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จะต้องจัดวางเงื่อนไขเวลาของแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูใหม่ให้สอดคล้องกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.78 2. จำเป็นต้องมีการกำกับเพื่อปฏิบัติตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และประเมินความสามารถที่จะปฏิบัติตามแผนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.76 และ 3. จำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวเป็นระยะๆเพื่อติดตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.72

3.3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นด้วยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1. จำเป็นต้องมีนโยบายการพัฒนาและการดำเนินงานที่ชัดเจนของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้การใช้มาตรการพิเศษมีความเป็นเอกภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.60 2. ต้องมีรูปแบบการฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะแก่สถานการณ์ของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.59 และ 3. จำเป็นต้องมีแนวทางการคัดสรรผู้พิพากษาสมทบเพื่อไปดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวเพิ่มเติม เช่น พิจารณาจากประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ การอบรม การทำงานหรือปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.53

4. การวิเคราะห์การถดถอยของสหสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างกับความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน แยกตามแต่ละคุณลักษณะทั่วไป โดยใช้ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อาชีพปัจจุบัน (Ref. ไม่ใช่พนักงานสอบสวน), เพศ (Ref. เพศหญิง), อายุ, ระดับการศึกษา (Ref. ไม่ใช่ระดับปริญญาตรี), ระดับตำแหน่งปัจจุบัน (Ref.ไม่ใช่รองสารวัตร) และ ประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับด้านเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งมีตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษ กับ แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษ

ผลการวิเคราะห์ พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวกับด้านเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เป็นตัวแปรซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างมีระดับนัยสำคัญ ในขณะที่ตัวแปรอื่นๆ ไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงถดถอยกับความคิดเห็นของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. อายุของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์เชิงถดถอยกับภาพรวมของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษ และส่งอิทธิพลไปใน

ทิศทางเดียวกัน กล่าวได้ว่า ยิ่งมีอายุมากเท่าไร ความคิดเห็นต่อภาพรวมของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษมากเท่านั้น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.230 รวมถึงมีความสัมพันธ์เชิงถดถอยกับด้านการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน และส่งอิทธิพลไปในทิศทางเดียวกันเช่นกัน กล่าวได้ว่า ยิ่งมีอายุมากเท่าไร ความคิดเห็นต่อด้านการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนมากเท่านั้น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.266

2. ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์เชิงถดถอยกับด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย และส่งอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้าม กับกลุ่มอ้างอิง คือ ไม่ใช่ระดับปริญญาตรี สามารถกล่าวได้ว่า กลุ่มคนที่มีระดับการศึกษายิ่งสูงกว่าระดับปริญญาตรี จะมีความคิดเห็นต่อด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยน้อยลง ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.189

3. ประสบการณ์ทำงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์เชิงถดถอยกับด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี และส่งอิทธิผลในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวได้ว่า ยิ่งมีประสบการณ์ทำงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมากเท่าไร ความคิดเห็นต่อด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ลดลงมากเท่านั้น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.205 (ดังที่แสดงในตาราง 3)

ตาราง 3 การวิเคราะห์การถดถอยระหว่างสหสัมพันธ์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างกับความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ข้อมูลทั่วไป	กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษ				
	รวม	ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี	ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน	ด้านการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน	ด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย
อาชีพ (Ref. ไม่ใช่พนักงานสอบสวน)	-0.206	-0.282	-0.148	-0.104	-0.93
เพศ (Ref.หญิง)	-0.065	-0.061	-0.013	-0.70	-0.034
อายุ	0.230*	0.153	0.205	0.266*	0.099
ระดับการศึกษา (Ref. ไม่ใช่ระดับปริญญาตรี)	0.029	0.096	0.132	-0.006	-0.189*
ระดับตำแหน่งปัจจุบัน (Ref.ไม่ใช่รองสารวัตร)	0.187	0.105	0.262	0.253	-0.050
ประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับด้านเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด	-0.187	-0.205*	-0.124	-0.144	-0.101

หมายเหตุ * คือ Sig ≤ 0.10, ** คือ Sig ≤0.05, *** คือ Sig ≤0.01

ในส่วนของการวิเคราะห์การถดถอยของสหสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกับแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยในกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี, ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน, ด้านการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย และแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ รูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care, แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) และการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี, ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย เป็นตัวแปรซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างมีระดับนัยสำคัญ ในขณะที่ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชนไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงถดถอยกับแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี มีความสัมพันธ์เชิงถดถอยกับการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม และส่งอิทธิพลไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวได้ว่า ยิ่งมีความคิดเห็นด้วยในด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีมากเท่าไร ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวมมากเท่านั้น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.237

2. ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน มีความสัมพันธ์เชิงถดถอยในระดับมากกับรูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care และแนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) โดยที่ส่งอิทธิพลไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวได้ว่า ยิ่งมีความคิดเห็นด้วยมากเท่าไรในด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ความคิดเห็นต่อรูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care และแนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) มากเท่านั้น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.370 และ 0.263 ตามลำดับ อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์เชิงถดถอยกับการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวมเช่นกัน โดยที่ส่งอิทธิพลไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวได้ว่า ยิ่งมีความคิดเห็นด้วยในด้านการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมากเท่าไร ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวมมากเท่านั้น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.234

3. ด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย มีความสัมพันธ์เชิงถดถอยในระดับมากต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ รูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) และการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม โดยที่ส่งอิทธิพลไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวได้ว่า ยิ่งมีความคิดเห็นด้วยมากเท่าไรในด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ความคิดเห็นต่อรูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management) และการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวมมากเท่านั้น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.423 0.555 และ 0.343 ตามลำดับ (ดังที่แสดงในตาราง 4)

ตาราง 4 การวิเคราะห์การถดถอยระหว่างสหสัมพันธ์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างกับความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษ	แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษ		
	รูปแบบ Rehabilitation -Oriented Community Care	แนวคิดการจัดการรายกรณี (Case Management)	การพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม
1. ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี	0.164	0.002	0.237*
2.ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน	-0.144	-0.004	-0.119
3.ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน	0.370***	0.263***	0.234*
4. ด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย	0.423***	0.555***	0.343***

หมายเหตุ * คือ Sig ≤ 0.10, ** คือ Sig ≤0.05, *** คือ Sig ≤0.01

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “สำรวจความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน” จากผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ได้ปรากฏข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญในผลการศึกษามาอภิปรายเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะอื่นๆได้ดังต่อไปนี้

1. การใช้มาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีทางอาญากับเด็กและเยาวชน โดยการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

จากผลการศึกษา พบว่า ในด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า การใช้มาตรการพิเศษ รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นรูปแบบที่นำไปสู่การสร้างความสมานฉันท์ที่ดีที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.82 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ของ นิติธร วงศ์ยืน (อ้างถึงใน หทัยชนก โคตรพันธ์, 2556, น. 25) ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัวว่า เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์รูปแบบหนึ่ง ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเน้นให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในการจัดการการกระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิด ผู้ปกครอง และผู้เสียหายได้เข้าร่วมประชุมกลุ่มภายใต้การดูแลของผู้ประสานงาน มุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกสิ่งที่กระทำไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก และต้องรับผิดชอบแก้ไขการกระทำความผิดของตนเอง ภายใต้

ความพึงพอใจของทุกฝ่ายรวมไปถึงผู้เสียหายด้วย รวมถึงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิตรา วีรบุรีนนท์ และคณะ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ในการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด: ศึกษาเฉพาะกรณีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งมีผลการศึกษาว่า หากมีการนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น ในความเห็นของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการ เช่น เจ้าหน้าที่ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัว ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ผู้นำชุมชน หรือผู้นำสังคม เห็นด้วยเป็นอย่างมาก ว่าควรถ่ายโอนการดำเนินการให้แก่ชุมชนประชาสังคมในการประชุมกลุ่ม ไม่ใช่เน้นการใช้อำนาจรัฐ และผลการศึกษาของ ณรงค์ สุธรรมโกศล (2550, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนร่วมในการประชุมต่อการนำการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์มาทดลองใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งมีผลการศึกษาสามารถสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากเป็นผู้พิพากษาสมทบ มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดบปริญญาตรี ประกอบอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีระยะเวลาการทำงานระหว่าง 11-20 ปี ซึ่งส่วนมากรวมทั้งผู้ให้สัมภาษณ์เห็นด้วยว่า การประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์มีประโยชน์และเป็นผลดีต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้เสียหาย ครอบครัว ชุมชน และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

2. แนวทางการพัฒนาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

จากผลการศึกษา พบว่า ในด้านความคิดเห็นต่อการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า จำเป็นต้องมีนโยบายการพัฒนาและการดำเนินงานที่ชัดเจนของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้การใช้มาตรการพิเศษมีความเป็นเอกภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.60 และ ต้องมีรูปแบบการฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะแก่สถานการณ์ของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.59 และจำเป็นต้องมีแนวทางการคัดสรรผู้พิพากษาสมทบเพื่อไปดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวเพิ่มเติม เช่น พิจารณาจากประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ การอบรม การทำงานหรือปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.53 สอดคล้องกับการศึกษาของ สิริลักษณ์ จานุกิจ (2552, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนะของผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง: ศึกษาเฉพาะกรณีการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ที่บ่งชี้ถึงปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีดังนี้ การคัดเลือกผู้พิพากษาที่มีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิเด็กและเยาวชน การจัดอบรมหลักสูตรเฉพาะเรื่องการคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้กับผู้พิพากษาที่จะมาปฏิบัติงานในศาลเยาวชนและครอบครัว ตัวบทกฎหมายควรจะต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย การขาดการประสานงานหรือขอความร่วมมือจากหน่ยงานภายนอก รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของ สุมนทิพย์ จิตสว่าง และ ปิยะพร ตันณีกุล (2558, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ

ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ การปรับแก้กฎหมายให้ยืดหยุ่นและเอื้อต่อการปฏิบัติงาน การอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความเข้าใจต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายตรงกัน มีมาตรฐานและมีความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงานร่วมกัน

บทสรุป

การศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน สามารถสรุปประเด็นการศึกษาได้ดังนี้

1. ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่า ในภาพรวมผู้ปฏิบัติงาน “เห็นด้วย” กับกระบวนการดังกล่าว ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.40 โดยประเด็นที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติ เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง คือ ด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.47 รองลงมา คือ ด้านการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.29 ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.22 และด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.95 ตามลำดับ

หากพิจารณาในแต่ละด้านของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะพบว่า ความคิดเห็นในระดับที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดใน 3 อันดับแรกในแต่ละด้านนั้น จะเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกระบวนการยุติธรรมด้านเด็กและเยาวชนมีความเห็นตรงกันว่ามีความจำเป็นและสำคัญต่อกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ดังนั้นในด้านของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สามารถสรุปในแต่ละด้านได้ดังนี้

1) ด้านการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี พบว่า 1. การใช้มาตรการพิเศษ รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นรูปแบบที่นำไปสู่การสร้างความสมานฉันท์ที่ดีที่สุด 2. ผู้บริหารแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นการพิจารณาจำเป็นต้องใช้บุคลากรอื่นที่ไม่ใช่ผู้พิพากษาสมทบ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ และ 3. ข้อมูลที่ใช้ในการประกอบพิจารณาเพื่อใช้มาตรการพิเศษมีความเหมาะสมแล้ว เช่น ข้อเท็จจริงที่ได้จากการดำเนินการ รายงานการสืบเสาะของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

2) ด้านการจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชน พบว่า การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

3) ด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน พบว่า 1. กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ควรมีการนำครอบครัวหรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย

เข้ามามีส่วนร่วมทุกกรณี 2. แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนควรมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็กสูงสุดเป็นสำคัญ และ 3. หน่วยงานรัฐอื่นๆที่มีส่วนร่วมในภารกิจด้านเด็กและเยาวชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้มากที่สุด

4) ด้านการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย พบว่า 1. ต้องมีการระบุผู้รับผิดชอบหลักในการติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหลังปล่อย 2. จำเป็นต้องมีการระบุหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหลังปล่อย และ 3.การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยทุกกรณี

2. ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่า ในภาพรวมผู้ปฏิบัติงาน เห็นว่า “เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง” กับแนวทางดังกล่าวที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.27 โดยประเด็นแนวทางการพัฒนาดังกล่าว ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติ เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งทั้ง 3 แนวทาง ซึ่งในประเด็นด้านแนวคิดการจัดการายกรณี (Case Management) เป็นแนวทางที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.55 รองลงมา คือ รูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.08 และการพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.99 ตามลำดับ

หากพิจารณาในแต่ละแนวทางของแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะพบว่า ความคิดเห็นในระดับที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดใน 3 อันดับแรกในแต่ละแนวทางนั้น จะเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานด้านกระบวนการยุติธรรมด้านเด็กและเยาวชนมีความเห็นตรงกันว่ามีความจำเป็นและสำคัญต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชน ดังนั้นแนวทางของการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนในการใช้มาตรการพิเศษต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สามารถสรุปในแต่ละด้านได้ดังนี้

1) รูปแบบ Rehabilitation - Oriented Community Care พบว่า 1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน กับ เด็กและเยาวชนเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู 2. การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเป็นต้องกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนค้นหาเป้าหมายชีวิตที่ดีงามของตนเอง และ 3. ความเชื่อว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสามารถเรียนรู้เติบโตและสามารถเปลี่ยนแปลงได้เป็นสิ่งสำคัญ

2) แนวคิดการจัดการายกรณี (Case Management) พบว่า 1.ความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชนของเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่ช่วยในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูบรรลุได้ดี 2. การปรับเปลี่ยนโครงการ/กิจกรรม การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จะต้องจัดวางเงื่อนไขเวลาของแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูใหม่ให้สอดคล้องกัน 3. จำเป็นต้องมีการกำกับเพื่อปฏิบัติตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและประเมินความสามารถที่จะปฏิบัติตามแผนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป และ 4. จำเป็นต้อง

มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวเป็นระยะๆเพื่อติดตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

3) การพัฒนาระบบของศาลเยาวชนและครอบครัวในภาพรวม พบว่า 1.จำเป็นต้องมีนโยบายการพัฒนาและการดำเนินงานที่ชัดเจนของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้การใช้มาตรการพิเศษมีความเป็นเอกภาพ 2. ต้องมีรูปแบบการฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะแก่สถานการณ์ของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และ 3. จำเป็นต้องมีแนวทางการคัดสรรผู้พิพากษาสมทบเพื่อไปดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวเพิ่มเติม เช่น พิจารณาจากประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ การอบรม การทำงานหรือปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อศาลเยาวชนและครอบครัว

1) ศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องมีนโยบายการพัฒนาและการดำเนินงานที่ชัดเจนของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้การใช้มาตรการพิเศษมีความเป็นเอกภาพ

2) ศาลเยาวชนและครอบครัวควรจะต้องมีรูปแบบการฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะแก่สถานการณ์ของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เช่น ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยา เป็นต้น

3) ศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องมีแนวทางการคัดสรรผู้พิพากษาสมทบเพื่อไปดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวเพิ่มเติม เช่น พิจารณาจากประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ การอบรม การทำงานหรือปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน

4) ศาลเยาวชนและครอบครัวควรจะมีแนวทางกำหนดผู้บริหารแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นการพิจารณาคดีจำเป็นต้องใช้บุคลากรอื่นที่ไม่ใช่ผู้พิพากษาสมทบ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

5) ศาลเยาวชนและครอบครัวควรมีแนวทางระบุหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหลังปล่อย และระบุผู้รับผิดชอบหลักในการติดตามเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหลังปล่อย รวมถึงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยทุกกรณี

2. ข้อเสนอแนะต่อผู้ปฏิบัติงานด้านกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

1) ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน จำเป็นต้องบูรณาการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวเป็นระยะๆเพื่อติดตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

2) การปรับเปลี่ยนโครงการ/กิจกรรม การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน จะต้องจัดวางเงื่อนไขเวลาของแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูใหม่ให้สอดคล้องกัน

จำเป็นต้องมีการกำกับเพื่อปฏิบัติตามแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และประเมินความสามารถที่จะปฏิบัติตามแผนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป

3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน กับ เด็กและเยาวชนเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ดังนั้นแนวทางการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเป็นต้องกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนค้นหาเป้าหมายชีวิตที่ดีงามของตนเอง และสร้างความเชื่อแก่ผู้ปฏิบัติงานว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสามารถเรียนรู้เติบโตและสามารถเปลี่ยนแปลงได้เป็นสิ่งสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

จิตรา วีรบุรีนนท์ และคณะ. (2549). *ผลสัมฤทธิ์ในการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวผสมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด: ศึกษาเฉพาะกรณีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.* สนับสนุนงบประมาณโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนและเสริมสร้างสุขภาพ. เอกสารการประชุมระดับชาติ ว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 4 “การพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน”. วันที่ 4-5 กันยายน 2549 ณ ศูนย์การประชุมอิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดปทุมธานี, หน้า 3:3:1-46

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : “ทางเลือก” ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย. ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.* จัดพิมพ์โดยกระทรวงยุติธรรม. หน้า9-28. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2552). *รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม.”.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.

ณรงค์ สุธรรมโกศล. (2550). *ทัศนะของผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนร่วมในการประชุมต่อการนำการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์มาทดลองใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.* สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทัศนีย์ ลัขณาภิชนชัช และคณะ. (2549). *การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.* รายงานการศึกษาวิจัยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน , กระทรวงยุติธรรม.

นิติธร วงศ์ยืน. (2550). *ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาและการประชุมกลุ่มครอบครัว.” ในการไกล่ เกลี่ยฟื้นสัมพันธ์ในคดีอาญา: Restorative Justice Mediation.* จัดพิมพ์โดยสำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 61-86. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด.

วัชราภรณ์ พิมพ์จุฬา. (2547). *ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผอดของศาลเยาวชนและครอบครัว.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิชา มหาคุณ. (31 มกราคม 2559). การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว. *มติชน*

สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์. (ม.ป.ป.). *โครงการศึกษาเพื่อวิจัยเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลองค์กรเครือข่ายและพัฒนาองค์กรในชุมชน เพื่อรองรับเด็กและเยาวชนตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว.* สำนักงานศาลยุติธรรม ภายใต้ โครงการพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม.

สิริลักษณ์ จานุกิจ. (2552). *ทัศนะของผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง: ศึกษาเฉพาะกรณีการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด.* สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุมนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล. (2558). *การประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.* สนับสนุนโดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

โสภา อ่อนโสภา. (2555). *การจัดการรายกรณีทางสังคมสงเคราะห์ (Social work case management). สืบค้น* 15 มีนาคม 2561 จาก https://www.gotoknow.org/posts/36246

หทัยชนก โคตรพันธ์. (2556). *ปัญหาการดำเนินกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมนคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยัลยธรรมศาสตร์.

อภิญญา เวชยชัย. (2550). Case Manager: ผู้จัดการบริการสังคมในการทำงานคุ้มครองเด็ก. *วารสารเพื่อการคุ้มครองเด็ก, 2*(2).